

ارزیابی خبرگان مرمت بناهای تاریخی از دانشجویان این رشته بر اساس مؤلفه‌های دانش، بینش، مهارت و صلاحیت*

محسن کشاورز** فاطمه مهدی زاده*** عبدالله جبل عاملی****

چکیده

بیش از چهار دهه از آغاز آموزش دانشگاهی رشته مرمت بناهای تاریخی در ایران گذشته است. این رشته تحصیلی به منظور تأمین نیروی انسانی آموزش دیده و کارشناسان مورد نیاز سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تأسیس گردیده است. از آنجا که پاسخ‌گویی به نیاز بازار کار یکی از اهداف اصلی برنامه درسی و آموزشی است، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی وضعیت توانایی‌های دانش‌آموختگان رشته مرمت، از دیدگاه خبرگان این رشته (اساتید، مشاوران، پیمانکاران و مدیران)، بر اساس مؤلفه‌های دانش، بینش، مهارت و صلاحیت است. برای نیل به این هدف، پس از بررسی ادبیات تحقیق، به تدوین چهارچوب نظری موضوع پرداخته شده است، سپس با توجه به چهار مؤلفه دانش، بینش، مهارت و صلاحیت، پرسشنامه‌ای سی‌وپنج سؤالی، به کمک روش پژوهش دلفی، تهیه گردید. به منظور جمع‌آوری داده‌ها، این پرسشنامه، پس از اطمینان از روایی و پایایی، توسط سه گروه از خبرگان رشته مرمت یعنی گروه اساتید، گروه مشاوران و پیمانکاران و گروه مدیران سازمانی پاسخ داده شد. با توجه به سؤالات تحقیق، داده‌های به دست آمده از این پرسشنامه از دو جنبه آمار توصیفی و آمار استنباطی در محیط نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در آمار استنباطی از آزمون t تک‌نمونه‌ای برای بررسی میانگین نمرات هر مؤلفه استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده، دانش‌آموختگان رشته مرمت بر اساس مؤلفه دانش، بالاتر از سطح متوسط، در مؤلفه بینش در حد متوسط و برای مؤلفه‌های مهارت و صلاحیت پایین‌تر از سطح متوسط ارزیابی شدند. آنچه در نهایت قابل بیان است، عدم توفیق برنامه درسی کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در طول دو دهه در ایران است. امروز با توجه به ازدیاد مراکز آموزشی، بازنگری و اصلاح برنامه درسی کارشناسی مرمت بناهای تاریخی بیش‌ازپیش ضروری می‌نماید. در جمع‌بندی بحث، پیشنهادهایی کاربردی برای اصلاح وضع موجود آورده شده است.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی، آموزش، مرمت بنا، دانش و بینش مرمت، مهارت و صلاحیت مرمت

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری محسن کشاورز تحت عنوان «ارائه الگوی برنامه درسی رشته کارشناسی مرمت بناهای تاریخی، جهت ارتقاء توانمندی‌های دانشجویان، مطابق با نیازهای حوزه عمل در مرمت بناهای تاریخی ایران» به راهنمایی دکتر فاطمه مهدی زاده و دکتر عبدالله جبل عاملی در دانشگاه هنر اصفهان می‌باشد.

** دانشجوی دکتری مرمت بنا، دانشگاه هنر اصفهان، (مربی)، دانشکده هنر و معماری صبا، دانشگاه شهید باهنر کرمان).

مقدمه

آموزش عالی یکی از مهم‌ترین مراحل آموزش رسمی و یکی از نظام‌های بنیادی جامعه است که دارای وظایف و رسالت‌های متعدد در جهت ارتقای تخصص نیروی انسانی است (عراقیه و همکاران، ۱۳۸۸؛ کرمی و همکاران، ۱۳۹۱). در دنیای امروزی رابطه تنگاتنگی میان جوامع و دانشگاه‌ها وجود دارد. مهم‌ترین عامل این ارتباط، برطرف کردن نیازهای جامعه توسط دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی است. برنامه درسی، از مهم‌ترین و عملیاتی‌ترین تدابیر نظام آموزشی برای مدیریت یادگیری فراگیران است (اژدری و همکاران، ۱۳۹۱) و شامل فرصت‌های یادگیری کلیه تجاربی است که با نظارت و مسئولیت نظام آموزشی و به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های دانشجویان و دانش‌آموزان طراحی و اجرا می‌شود و عملکرد آموزشی آنان مورد بازبینی و ارزشیابی قرار می‌گیرد. آنچه امروز به وضوح می‌توان دید، غیرعملیاتی شدن برخی دانش‌های دانشگاهی و عدم ارتباط دانشگاه با صنعت است. یکی از دلایل این امر، عدم توجه برنامه‌ریزان آموزشی به ارزشیابی برنامه‌های اجرا شده است که در نتیجه نقاط ضعف و کاستی‌های برنامه پنهان می‌ماند و هیچ‌گاه به سوی اصلاح و بهبودی سوق داده نخواهد شد. برنامه درسی رشته کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در ایران یکی از برنامه‌های اجرا شده است که سال‌هاست نیروی متخصص و کارشناسان موردنیاز سازمان‌هایی نظیر میراث فرهنگی، شهرداری و سازمان مسکن و شهرسازی را تربیت و روانه بازار می‌کند. نزدیک به چهار دهه از تأسیس اولین مرکز آموزش مرمت (در دانشگاه فارابی - هنر اصفهان امروزی - در مقطع کارشناسی ارشد) و بیش از دو دهه از تأسیس مرکز آموزش عالی میراث (در تهران - تحت نظر سازمان میراث فرهنگی وقت - در مقطع کارشناسی) می‌گذرد. در طول این مدت فقط یک‌بار بازنگری سرفصل دروس کارشناسی مرمت بنا صورت گرفته است و در چند سال اخیر نیز سرفصل دوره کارشناسی ارشد مرمت، توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به دو گرایش مرمت میراث معماری و مرمت میراث شهری تفکیک شده است؛ اما بازنگری همه‌جانبه در این حوزه که می‌تواند در زیر چتر دانش برنامه‌ریزی درسی انجام شود، صورت نگرفته است. لذا لازم است برنامه‌ریزان آموزشی و مدیران اجرایی و متخصصان حوزه حفاظت و مرمت به این امر توجه نموده و پس از چند دهه، برنامه‌های تجربه‌شده را ارزشیابی و مورد بازنگری قرار دهند.

امروزه با اذعان به اینکه در دهه اخیر علاوه بر سازمان

متولی میراث ملی (سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، بخش‌های خصوصی و مردم به حدی از آگاهی رسیده‌اند که یا تلاش دارند تا خانه اجدادی خود را مرمت و احیاء کنند یا در حوزه میراث فرهنگی سرمایه‌گذاری کنند، نیاز به متخصصان و کارشناسان خبره حفاظت و مرمت بیش‌ازپیش احساس می‌شود. لذا با توجه به ابعاد وسیع دانش و تنوع علوم، بررسی اینکه برنامه درسی موجود تا چه حد توانسته کارشناسان و متخصصان دارای قابلیت و صلاحیت لازم جهت انجام کار حرفه‌ای را پرورش دهد، ضرورت یافته است. بر این اساس مسئله اساسی که در پژوهش حاضر به آن پرداخته می‌شود آن است که برنامه درسی کنونی، در مقطع کارشناسی رشته مرمت بناهای تاریخی در ایران تا چه حد مفید و اثربخش بوده و اگر ایراداتی دارد، این ایرادات بیشتر در چه زمینه‌هایی است؟ این مسئله می‌تواند به گونه‌ای دیگر نیز طرح شود که بتوان راحت‌تر به چگونگی حل آن پرداخت و این نگاه متناظر آن است که سطح قابلیت‌ها و صلاحیت دانش‌آموختگانی که طی سال‌های گذشته طبق برنامه درسی کنونی آموزش دیده‌اند، چگونه است؟

هدف کلی این پژوهش بررسی وضعیت توانایی‌ها، قابلیت‌ها، صلاحیت‌ها و همچنین نقاط ضعف دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی از نظرگاه خبرگان (اساتید، مشاوران و مدیران سازمانی این حوزه) بر اساس مؤلفه‌های دانش، بینش (نگرش)، مهارت و صلاحیت در حرفه مرمت است. اهداف ویژه زیر برای دستیابی به هدف کلی در نظر گرفته شده‌اند:

۱. تعیین سطح دانش دانش‌آموختگان رشته مرمت از نظر خبرگان، بر پایه مؤلفه‌های دانش فنی، دانش نظری، دانش مربوط به قوانین (و مقررات) و دانش مدیریتی.
۲. تعیین سطح بینش (نگرش) دانش‌آموختگان رشته مرمت از نظر خبرگان، بر پایه مؤلفه‌های بینش شناختی، بینش عاطفی و بینش رفتاری.
۳. تعیین سطح مهارت دانش‌آموختگان رشته مرمت از نظر خبرگان، بر پایه مؤلفه‌های مهارت طرح و حل مسئله، مهارت فنی و حرفه‌ای، مهارت مدیریتی و مهارت ارزیابی.
۴. تعیین سطح صلاحیت دانش‌آموختگان رشته مرمت از نظر خبرگان، بر پایه مؤلفه‌های صلاحیت علمی، صلاحیت اخلاقی، صلاحیت حرفه‌ای و صلاحیت مدیریتی.

بر این اساس سؤالات زیر مطرح می‌شوند:

۱. دانش کسب‌شده توسط دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بنا در چه سطحی از مطلوبیت قرار دارد؟
۲. بینش (نگرش) دانش‌آموختگان به موضوع حفاظت و مرمت میراث فرهنگی چگونه ارزیابی می‌شود؟

درسی رشته کارشناسی معماری با نیازهای بازار کار در ایران پرداخته‌اند. پژوهش آنها با هدف بازنگری در برنامه درسی رشته معماری جهت بهینه‌سازی آن و تطبیق با نیازهای جامعه حرفه‌ای این رشته انجام شده است. نتایج تحقیق این گروه نشان داد که در آموزش‌های دانشگاهی، آموزه‌های دانشی، مطلوب اما حیطة نگرشی در حد نامطلوب قرار دارد. همچنین حیطة نگرشی دانشجویان نسبتاً مطلوب ارزیابی شده است (جمیری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۱).

پژوهش‌های دیگری غیر از حوزه معماری و حفاظت و مرمت در ایران انجام گرفته که بر ارزیابی برنامه درسی رشته‌های مختلف دانشگاهی و بررسی میزان دانش‌ها، مهارت‌ها، نگرش‌ها و قابلیت‌های دانش‌آموختگان متمرکز شده‌اند. اجتهادی و بهروزی (۱۳۸۵) به بررسی توانایی‌ها و قابلیت‌های دانش‌آموختگان در پاسخ به نیاز بازار کار پرداخته و تأکید می‌کنند: «در صورتی نیروی انسانی آموزش دیده به یک سرمایه انسانی مبدل خواهد شد که بتواند دانسته‌های خود را در حوزه زندگی و نیازهای جامعه به کار بندد» (اجتهادی و همکاران، ۱۳۸۵: ۲). در بررسی میزان دانش، مهارت، بینش و صلاحیت سایر حرفه‌ها تحقیقات بسیاری انجام شده ولی کمتر به موضوع صلاحیت و قابلیت پرداخته‌اند، نتایج این پژوهش‌ها عموماً نشان می‌دهد مؤلفه نگرش و مهارت در این تخصص‌ها نیاز به ارتقاء دارد (دادگری و همکاران، ۱۳۸۶؛ خامی و همکاران، ۱۳۹۳؛ فیض و همکاران، ۱۳۸۹؛ مقدسی و همکاران، ۱۳۸۸).

در پژوهشی دیگر که هاتچینگز (۲۰۰۹) ارائه داده، یک مدل آموزشی بر مبنای "طبقه‌بندی بلوم، اندرسون و کراتوول" در روانشناسی یادگیری، جهت آموزش حفاظت و مرمت معماری پیشنهاد می‌شود. هاتچینگز، ضمن اشاره به پروسه بولونیا بیان می‌دارد: «بیانیه مشترک وزرای آموزش و پرورش اروپایی که اغلب به‌عنوان بیانیه بولونیا^۲ معروف است، خواستار تغییر سیستم نظام آموزش عالی در سراسر اروپا است» (Hutchings, 2009). هاتچینگز به بررسی و انطباق دانش، مهارت و صلاحیت دانش‌آموختگان حفاظت - مرمت بر مبنای سه حیطة یادگیری بلوم و همکارانش پرداخته است. در جدول ۱ به برخی پژوهش‌های دیگر مرتبط اشاره شده است.

چهارچوب نظری تحقیق

همان‌طور که ذکر آن رفت، یکی از مهم‌ترین اهداف هر برنامه درسی، تربیت متخصصین و کارشناسان خبره و دارای صلاحیت‌های حرفه‌ای است. آنچه چهارچوب این پژوهش را تعیین می‌کند توجه به چهار شاخصه دانش، بینش، مهارت

۳. دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بنا از نظر مؤلفه‌های مختلف مهارت در چه حدی از مطلوبیت قرار دارند؟
۴. صلاحیت‌های دانش‌آموختگان کارشناسی رشته مرمت بنا در چه سطحی از مطلوبیت قرار دارد؟
پژوهش حاضر قصد دارد تا به بررسی برونداد برنامه درسی کنونی رشته مرمت بپردازد. اینکه برنامه موجود درسی و آموزشی مرمت بنا تا چه حد از مطلوبیت برخوردار بوده و توانسته نیروهای متخصص و کارشناسان مجرب را روانه بازار کار کند و تا چه حد پاسخگوی نیازهای بازار کار بوده است، ضرورت انجام پژوهش را دوچندان می‌کند. بر این اساس، در این جستار وضعیت توانایی، قابلیت‌ها و صلاحیت‌های دانش‌آموختگان رشته مرمت بناهای تاریخی، بر اساس مؤلفه‌های دانش، نگرش، مهارت و صلاحیت، از نظر خبرگان این رشته مورد بررسی قرار گرفته است.

پیشینه تحقیق

امروزه آموزش و تربیت افراد متخصص در زمینه مرمت معماری یکی از الزامات است، لذا در این امر بازنگری و بهینه‌سازی‌های مداوم برنامه‌های درسی نیز از ضروریات به حساب می‌آید (مهدی‌زاده سراج، ۱۳۹۰: ۳). «در واقع اثرات منفی و ویرانی غیرقابل بازگشت که به دلیل فقدان مهارت‌های فنی دانشگاهی در حفاظت و مرمت آثار و بناهای تاریخی ناشی می‌شود، از جمله نگرانی‌ها در بسیاری از کشورها است. در این رابطه اهمیت آموزش حفاظت و مرمت بسیار واضح است» (Buyukmihci, 2012).

در پژوهشی که توسط مرادی و محمدی‌وند (۱۳۸۶) انجام گرفته، در مورد دانش پیش‌نیاز کارشناسی ارشد مرمت بناهای تاریخی در دانشگاه‌ها بحث شده است. آنها در تحقیقی پیمایشی با طرح سؤالاتی هدفمند، به آسیب‌شناسی وضع موجود برنامه درسی دانشگاهی رشته مرمت و ضعف‌ها و مشکلات اجرای مرمت در ایران پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش ضرورت‌هایی را ایجاد می‌کند که برخی از آنها عبارت‌اند از: «آمایش سرزمینی از بناها و بافت‌های تاریخی در جهت هدفمند کردن دروس این تخصص، شناخت مواد و مصالح و فنون سازه‌ای مرتبط با خطه جغرافیایی ایران، شناخت مصالح و فنون جدید قابل‌استفاده در بناهای تاریخی، شناخت سازه‌های نوین، طراحی معماری میانه‌افزا و موارد دیگر» (محمدی‌وند و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۵۸).

انطباق برنامه درسی دانشگاهی با نیازهای بازار کار، از مهم‌ترین نکات مورد توجه برنامه‌ریزان آموزشی است. به طوری که جمیری و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی میزان انطباق برنامه

و صلاحیت کارشناس تربیت شده برای ورود به بازار کار و انجام حرفه‌های موردنیاز جامعه است.

این چهار شاخصه در ادامه به طور اختصار شرح داده می‌شود:

دانش

در تعریف دانش نظریات مختلفی وجود دارد. اصولاً دانش بر پایه داده‌ها و اطلاعات پایه‌گذاری می‌شود و به وسیله افراد ساخته می‌شود. بنا بر نظر داوِنپورت و پروساک (۱۹۹۸)، دانش ترکیبی منعطف و قابل تبدیل از تجارب، ارزش‌ها، اطلاعات معنی‌دار و بینش‌های متخصصان است که چارچوبی را برای ارزیابی و انسجام اطلاعات و تجارب جدید ارائه می‌دهد (Davenport et al, 1998). طبق نظر پیازِه، دانش بیشتر در اثر فرایند ساختی به دست می‌آید نه از راه گرفتن و متراکم کردن اطلاعات. یادگیری و یاددهی باید یک فرایند فعال باشد، یادگیرنده باید هر دانشی را از نو ابداع کند نه آنکه نتایج آن را بپذیرد. از دیدگاه پیازِه مفاهیم تا زمانی که به تجربه دانش آموز درنیاید معنی و مفهوم نخواهد داشت. دانشجو باید دانش را خود بسازد و معلم صرفاً وسیله انتقال اطلاعات نیست. معلم کمک می‌کند تا یادگیرنده بر اساس تحول ذهنی خود مطالب درسی را یاد گیرد. دانش مجموعه‌ای از اطلاعات سازمان‌دهی شده است که این اطلاعات باید به شکلی هدفمند در سطحی ارتقاء یابند تا به دانش تبدیل شوند؛ بنابراین همان‌طور که پیازِه هم تأکید می‌کند، دانش چیزی فراتر از گردآوری و سازمان‌دهی اطلاعات است.

بینش (نگرش)

بینش (نگرش) عبارت است از تصویر ذهنی انسان از دنیا و پیرامون آن. «تصویر ذهنی انسان چارچوبی است که میدان اندیشه و عمل وی را تبیین کرده و شکل می‌دهد» (دیانتی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۷). بینش آن رفتارها و موقعیت‌هایی را شامل می‌شود که به صورت به خاطر درآوردن اندیشه‌ها، مطالب یا پدیده‌ها چه به صورت یادآوری و چه به صورت بازشناسی مورد تأیید قرار می‌گیرد (مقدسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۹). به طور مثال نگرش به حوزه میراث فرهنگی و درک ارزش‌های میراثی و تلاش برای حفظ این ارزش‌ها عواملی هستند که به حیطه نگرش و بینش دانشجوی تحصیل کرده در رشته‌های تحصیلی مرتبط با میراث فرهنگی نظیر موزه‌داری، مرمت بناهای تاریخی، مرمت اشیاء و آثار تاریخی، باستان‌شناسی، مردم‌شناسی، صنایع‌دستی و سایر رشته‌ها مرتبط است.

بیشتر روان‌شناسان اجتماعی بر روی یک تعریف سه عنصری نگرش، اتفاق نظر دارند. عنصر اول، عنصر شناختی است و شامل اعتقادات و باورهای شخص درباره یک شیء یا اندیشه است. عنصر دوم نگرش، عنصر احساسی یا عاطفی آن است. انسان‌ها بر اساس باورها و اعتقادات خود نسبت به پدیده‌های مختلف در جهان پیرامون خود، دارای احساس‌ها و عواطف گوناگونی هستند؛ و نهایتاً نگرش رفتاری است که شخص در برخورد با موضوع موردنظر به گونه معینی رفتار می‌کند.

با توجه به توصیفی که از عناصر سه‌گانه شناختی، عاطفی و رفتاری نگرش به عمل آمد به این جمع‌بندی دست می‌یابیم

جدول ۱. پژوهش‌های مرتبط و دستاوردهای قبلی

عنوان پژوهش	نویسنده	یافته‌های اصلی
عوامل مؤثر بر توانمندی دانشجویان کشاورزی جهت ورود به بازار کار	طهماسبی و همکاران، ۱۳۸۹	مقایسه توانمندی در سه حیطه دانش، نگرش و مهارت نشان داد که حیطه دانش نیازمند سرمایه‌گذاری و کار بیشتر است و دانشجویان در حیطه مهارتی در سطح ضعیفی هستند.
The Context For Skills, Education And Training	(Preston, j. 2006)	اتفاقات حوزه میراث معماری انگلستان و اسکاتلند، با توجه به مهارت‌های موردنیاز در امر حفاظت و مرمت در بریتانیا و چالش کمبود کارشناس خبره و ماهر ارزیابی شد.
ارزیابی توانمندی شغلی دانش‌آموختگان رشته‌های فنی - حرفه‌ای	میرکمالی و همکاران، ۱۳۸۴	از دیدگاه مدیران واحدهای تولیدی ایران خودرو، دانش‌آموختگان ساخت و تولید از نظر مهارت‌های ارتباطی، کارگروهي، تعهد، حل مسئله، فنی و غیره در حد مطلوبی هستند.
Employability skills	(Christine et al, 2000)	توانمندی شغلی شامل مجموعه‌ای از مهارت‌های اصلی قابل انتقال است که دانش، نگرش و مهارت فنی موردنیاز محیط کار را در بر می‌گیرد.

(نگارندگان)

هم عمل کند فاصله وجود دارد (یورک و همکاران، ۲۰۰۴). مهارت‌های کار با ابزار و تکنولوژی جدید، مهارت خودارزیابی، مهارت حل مسئله، مهارت تفکر انتقادی و مهارت‌های متعدد دیگر را می‌توان به طور خلاصه در چهار دسته زیر طبقه‌بندی نمود: مهارت طرح و حل مسئله، مهارت فنی و حرفه‌ای، مهارت مدیریتی و مهارت ارزیابی.

صلاحیت (شایستگی)

نقطه آغاز هر گونه ارزیابی، صلاحیت است. واژگان دیگری نظیر شایستگی، قابلیت و کارایی نیز این مفهوم را پوشش می‌دهند. در نگاه کلی، شایستگی را به دو مقوله فنی و رفتاری تقسیم می‌کنند. شایستگی فنی بیشتر با دانش فنی انجام کار ارتباط دارد و به عبارت دیگر به چه بودن کار می‌پردازد. به عکس، شایستگی‌های رفتاری به چگونگی انجام کار نظر دارند و در شغل‌های متفاوت، تا حد زیادی مشابه هستند. لیز (۲۰۰۲) بیان می‌دارد که صلاحیت، وابسته به دانش، نگرش و مهارت افراد و روشی است که توانایی‌های خود را به کار می‌گیرند. وی همچنین معتقد است که توانمندی‌های شغلی یک محصول نیست بلکه فرایندی است که همواره امکان پیشرفت شغلی را برای کسانی که دارای این مهارت‌ها و توانایی‌ها هستند امکان‌پذیر می‌سازد. (تصویر ۱).

روش تحقیق

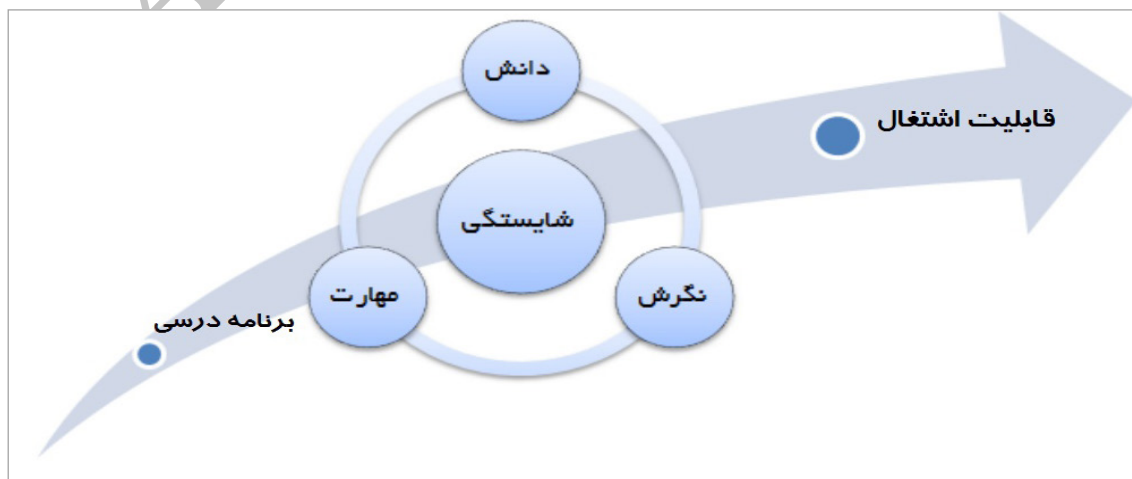
تحقیق حاضر از منظر هدف، «کاربردی» است و با توجه به ماهیت موضوع و اهداف، از منظر روش جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها «توصیفی - پیمایشی» است. جامعه آماری تحقیق، کلیه خبرگان حوزه مرمت و احیای بناهای تاریخی در ایران، شامل سه گروه اساتید، مشاوران و مدیران این حوزه است که در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ در این زمینه فعالیت داشته یا

که در شکل دادن به نگرش‌های افراد می‌توان روی هر یک از عناصر سه‌گانه فوق تأکید نمود. به عنوان مثال با ارائه آگاهی‌های صحیح و منطقی از موضوعات مختلف درسی و روشن ساختن کاربرد و ارزش واقعی آنها در زندگی و همچنین درگیر ساختن دانش‌آموزان در فعالیت‌های نظری و عملی دروس آموزشگاهی و تغییر احساس‌ها و عواطف آنان نسبت به مدرسه و یادگیری‌های مدرسه‌ای، می‌توان زمینه ایجاد نگرش‌های مثبت و سازنده را در آنها فراهم نمود و به این ترتیب تأثیر مثبت متغیر نگرش را در پیشرفت تحصیلی به بالاترین سطح خود رساند.

مهارت

دیانتی و عرفانی (۱۳۸۸) مهارت را یکی از ابعاد شایستگی می‌دانند و در تعریف مهارت می‌نویسند: «مهارت عبارت است از توانایی پیاده‌سازی علم در عمل» (دیانتی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۵). مهارت از راه تکرار کاربرد دانش در محیط واقعی به دست آمده و توسعه می‌یابد. توسعه مهارت منجر به بهبود کیفیت عملکرد می‌شود. توانایی دانشجو، در به کار بستن صحیح آموخته‌های خود در شرایط یا موقعیت‌های طبیعی جهت بیان و یا ظهور این توانایی‌ها است.

نقش آموزش عالی این است که افرادی تربیت کند که توانایی یادگیری مادام‌العمر را داشته باشند و بتوانند دائماً آنچه نیاز دارند را یاد بگیرند و مهارت‌های موردنیازشان را کسب کنند. در بسیاری از موارد، بین آنچه ایده‌آل جامعه (سازمان‌ها) است یعنی دانش آموخته‌ای که کاملاً هماهنگ و مناسب نیازهایشان باشد و آنچه آموزش عالی به طور معقول می‌تواند انجام دهد یعنی یک دانش آموخته‌ای که به معنای واقعی یاد بگیرد که جامعه از او چه می‌خواهد و طبق آن

تصویر ۱. رابطه شایستگی (صلاحیت) با دانش، بینش (نگرش) و مهارت (نگارندگان)

دارند. طبق بررسی‌های انجام‌شده توسط نویسندگان، حجم تقریبی جامعه ۸۵ نفر بوده و بر این اساس، با توجه به جدول مورگان، یک نمونه ۷۰ تایی، با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای جهت پاسخگویی به پرسشنامه انتخاب گردید (در هر طبقه از آزمودنی‌های در دسترس استفاده شد). از این تعداد پاسخ ۵۸ نفر دریافت و از این بین ۶ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و در نهایت پاسخ‌های ۵۲ پرسشنامه موردبررسی قرار گرفت. جدول ۲ جزئیات مربوط به توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد. لازم به توضیح است که رشته تحصیلی ۴۳ نفر از پاسخ‌دهندگان مرمت، ۷ نفر معماری، ۱ نفر عمران و ۱ نفر باستان‌شناسی بوده و از این تعداد ۱۸ نفر دارای مدرک دکتری، ۲۸ نفر کارشناسی ارشد و ۶ نفر کارشناسی بودند. میانگین سابقه کار پاسخ‌دهندگان نیز ۱۴/۷۸ سال بود که با سابقه‌ترین فرد ۲۸ سال و کم‌سابقه‌ترین فرد ۳ سال سابقه فعالیت حرفه‌ای داشتند.

همان‌طور که از جدول ۲ برمی‌آید، هر سه گروه پاسخ‌دهندگان به نوعی تجربه کار در گروه‌های دیگر را نیز داشته‌اند، بنابراین با هم دیدن نظرات آنها منطقی به نظر می‌رسد. البته باید توجه داشت که در این تحقیق هر فرد با توجه به وضعیت کنونی شغلی‌اش فقط در یکی از گروه‌ها قرار گرفته است.

ابزار گردآوری داده‌ها

با توجه به اهداف تحقیق، ابتدا به شیوه دلفی^۳ به تهیه پرسشنامه پرداخته شد. شیوه دلفی یکی از روش‌های تحقیق است که با مشاوره با خبرگان به ارزیابی، آسیب‌شناسی و پیش‌بینی وضعیت آینده یک برنامه و سیستم می‌پردازد. دلفی برگرفته از نام معبدی در یونان باستان است (پاشایی زاد، ۱۳۸۵: ۶۴). طرفداران روش دلفی بیان می‌دارند که همیشه «دو ذهن بهتر از یک ذهن کار می‌کند» و باید دیدگاه دیگران به‌ویژه افراد خبره و کارشناس را نسبت به آینده جویا شد. از مزایای این تکنیک، اجماع نظر گروهی است. در این

تحقیق نیز سعی گردید برای تهیه پرسشنامه از دیدگاه افراد متخصص و خبره که به طور مستقیم با آموزش و اجرا درگیر هستند استفاده شود. به همین منظور پس از شناسایی افراد مختلف شامل اساتید مرمت در دانشگاه، مشاوران و پیمانکاران مرمتی و مدیران سازمانی در میراث فرهنگی، مصاحبه‌هایی برنامه‌ریزی گردید که حاصل آن ۱۵ ساعت مصاحبه و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها بود. سپس، به کدگذاری مطالب عنوان‌شده در مصاحبه‌ها پرداخته شد و بیش از ۵۰ نکته در رابطه با برنامه درسی مرمت، وضعیت دانشجویان (از نظر میزان دریافت دانش، بینش، مهارت و صلاحیت در برنامه‌های آموزشی)، وضعیت بازار کار حرفه‌ای مرمت و پیشنهادهایی برای اصلاح وضع موجود از این مصاحبه‌ها استخراج گردید. تصاویر ۲ و ۳ اجزاء و روند کلی روش دلفی را نشان می‌دهند.

در نهایت پرسشنامه‌ای شامل ۳۵ سؤال (گویه) تهیه گردید که از این تعداد ۸ مورد مربوط به مؤلفه دانش، ۷ مورد مربوط به بینش، ۱۰ مورد مربوط به مهارت و ۱۰ مورد مربوط به صلاحیت بودند. پرسشنامه از لحاظ روایی محتوا مورد تأیید ۶ نفر از اساتید قرار گرفت و ضریب پایایی آن نیز با توجه به فرمول آلفای کرونباخ ۰/۸۱۱ ارزیابی شد.

ابزار اندازه‌گیری و روش تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق حاضر در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ انجام شده است. در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین، واریانس و انحراف معیار به توصیف داده‌ها پرداخته شده است.

در سطح آمار استنباطی نیز با توجه به اهداف و فرضیات پژوهش از آزمون t تک‌نمونه‌ای برای ارزیابی نمرات متغیرهای تحقیق استفاده شده است. تمامی آزمون‌ها در سطح اطمینان ۹۹ درصد انجام شده و بنابراین مقدار خطای نوع اول برابر با $\alpha=0/01$ است.

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری آزمودنی‌ها

دارای سابقه اجرایی و مشاوره		دارای سابقه مدیریتی		دارای سابقه تدریس				
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶۱/۵	۱۶	۴۲/۳	۱۱	۱۰۰	۲۶	۵۰	۲۶	نقش پاسخ‌دهنده استاد دانشگاه
۱۰۰	۱۸	۲۲/۲	۴	۲۷/۷	۵	۳۴/۶	۱۸	مشاور و پیمانکار پروژه‌های مرمتی
۸۵/۵	۷	۱۰۰	۸	۷۵	۶	۱۵/۴	۸	مدیر

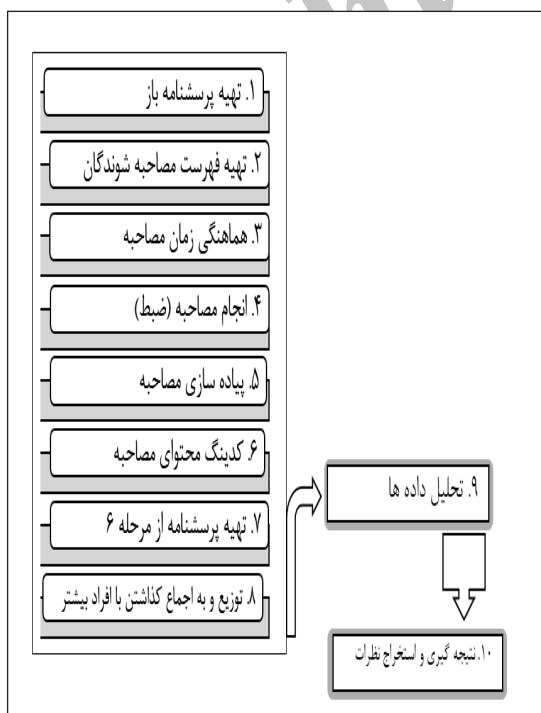
(نگارندگان)

متوسط است و فرض آزمون تأیید می‌شود. در مورد مؤلفه‌های شناختی، عاطفی و رفتاری نگرش، نیز با توجه به اینکه سطح معناداری برای هر سه بزرگتر از خطاست پس سطح آنها در حد متوسط قابل پذیرش است، با این وجود میانگین نمراتی که افراد نمونه به نگرش عاطفی داده‌اند از سطح متوسط بالاتر و میانگین نمراتی که به مؤلفه‌های شناختی و رفتاری داده‌اند از سطح متوسط کمتر است.

فرضیه ۳. میزان مهارت دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در سطح متوسط است.

تصویر ۲. اجزای فرایند دلفی (نگارندگان)

تصویر ۳. مراحل عملیاتی فرایند دلفی (نگارندگان)

ذکر این نکته ضروری است که پژوهش حاضر از دید خبرگان، به وضعیت فارغ‌التحصیلان نگاه کرده است. بدیهی است که جهت واکاوی و آسیب‌شناسی هر کدام از نتایج یافته‌های زیر باید به صورت جداگانه و در ارتباط مستقیم با دانش‌آموختگان اقدام نمود.

یافته‌های تحقیق

فرضیه ۱. میزان دانش کسب‌شده توسط دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی بالاتر از سطح متوسط است. برای سنجش میزان دانش کسب‌شده توسط دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی، متغیرهای دانش فنی، دانش نظری، دانش مربوط به قوانین و مقررات و دانش مدیریتی در کنار هم به عنوان متغیر دانش در نظر گرفته شده است. نمره معیار برای انجام آزمون عدد ۳ به عنوان سطح متوسط است. جدول ۳ نتایج حاصل از آزمون t تک‌نمونه‌ای به همراه میانگین و انحراف معیار متغیر دانش و مؤلفه‌های آن را برای بررسی فرضیه ۱ نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول ۳ مشخص است، مؤلفه دانش دارای میانگین ۳/۴۴۵۰ است که از نمره معیار بالاتر است و از آنجاکه سطح معناداری برابر با صفر (همچنین $t=6/8812$) است، می‌توان نتیجه گرفت که میانگین متغیر دانش به‌طور معناداری (در سطح اطمینان ۹۹ درصد) از سطح متوسط بالاتر بوده و فرضیه ۱ پذیرفته می‌شود. در جدول ۳ علاوه بر مؤلفه دانش، زیرمؤلفه‌های سازنده آن نیز به‌طور مجزا مورد بررسی قرار گرفته‌اند و همان‌طور که از اطلاعات جدول برمی‌آید، دانش نظری و دانش فنی به‌طور معناداری از سطح متوسط بالاترند ($\text{sig}=0/000$)، دانش مربوط به قوانین در سطح متوسط است ($\text{sig}=0/021 > \alpha$) و دانش مدیریتی به‌طور معناداری از سطح متوسط پایین‌تر است.

فرضیه ۲. سطح نگرش دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در حد متوسط است.

برای سنجش سطح نگرش دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی نسبت به رشته تحصیلی و وضعیت خود در این رشته، سه مؤلفه شناختی، عاطفی و رفتاری به عنوان مؤلفه‌های سازنده نگرش مورد بررسی قرار گرفتند. جدول ۴ نتایج حاصل از آزمون t تک‌نمونه‌ای به همراه میانگین و انحراف معیار متغیر نگرش و مؤلفه‌های آن را برای بررسی فرضیه ۲ نشان می‌دهد.

در مورد متغیر نگرش، همان‌طور که در جدول ۴ دیده می‌شود، از آنجاکه سطح معناداری بزرگتر از مقدار خطاست ($\text{sig}=0/150 < \alpha=0/01$)، بنابراین سطح این متغیر در سطح

برای سنجش میزان مهارت دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی، متغیرهای مهارت طرح و حل مسئله، مهارت فنی و حرفه‌ای، مهارت مدیریتی و مهارت ارزیابی در کنار هم به عنوان متغیر مهارت در نظر گرفته شده و مورد بررسی قرار گرفته است. جدول ۵ نتایج حاصل از آزمون t تک‌نمونه‌ای به همراه میانگین و انحراف معیار متغیر مهارت و مؤلفه‌های آن را برای بررسی فرضیه ۳ نشان می‌دهد. همان‌طور که از جدول ۵ برمی‌آید، متغیر مهارت دارای میانگین ۲/۶۵۴۰ است که از ۳ (نمره معیار) کمتر است و

از آنجا که سطح معناداری برابر با صفر است، می‌توان نتیجه گرفت که میانگین متغیر مهارت به‌طور معناداری از سطح متوسط پایین‌تر بوده و فرضیه ۳ رد می‌شود. همچنین با توجه به جدول ۵ تمامی زیرمؤلفه‌های سازنده مهارت به‌طور معناداری از سطح متوسط کوچک‌ترند ($\text{Sig} < \alpha$).
فرضیه ۴. میزان صلاحیت دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در سطح متوسط است.
برای سنجش میزان صلاحیت دانش‌آموختگان کارشناسی مرمت بناهای تاریخی، چهار متغیر صلاحیت علمی، صلاحیت

جدول ۳. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای مربوط به متغیر دانش و مؤلفه‌های آن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	df	آماره t	Sig	بازه اطمینان ۹۹ درصدی اختلاف میانگین	
							کران بالا	کران پایین
دانش	۳/۴۴۵۰	۰/۴۶۶۳	۰/۴۴۵۰	۵۱	۶/۸۸۱۲	۰/۰۰۰	۰/۶۱۸۰	۰/۲۷۲۰
دانش نظری	۳/۵۹۶۲	۰/۵۰۰۴	۰/۵۹۶۲	۵۱	۸/۵۹۱۴	۰/۰۰۰	۰/۷۱۱۸	۰/۴۱۰۵
دانش فنی	۳/۷۳۰۸	۰/۷۱۷۲	۰/۷۳۰۸	۵۱	۷/۳۴۷۹	۰/۰۰۰	۰/۹۹۶۹	۰/۴۶۴۷
دانش قوانین	۲/۷۷۵۶	۰/۶۸۱۹	-۰/۲۲۴۴	۵۱	-۲/۳۷۲۵	۰/۰۲۱	۰/۰۲۸۷	-۰/۴۷۷۴
دانش مدیریتی	۲/۵۸۶۵	۰/۷۹۰۴	-۰/۴۱۳۵	۵۱	-۳/۷۷۲۲	۰/۰۰۰	-۰/۱۲۰۲	-۰/۷۰۶۷

(نگارندگان)

جدول ۴. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای مربوط به متغیر نگرش و مؤلفه‌های آن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	df	آماره t	Sig	بازه اطمینان ۹۹ درصدی اختلاف میانگین	
							کران بالا	کران پایین
نگرش	۲/۸۷۶۹	۰/۶۰۷۳	-۰/۱۲۳۰۸	۵۱	-۱/۴۶۱	۰/۱۵۰	۰/۱۰۲۳	-۰/۳۴۸۴
نگرش شناختی	۲/۷۹۸۱	۰/۷۸۷۵	-۰/۲۰۱۹۲	۵۱	-۱/۸۴۹	۰/۰۷۰	۰/۰۹۰۳	-۰/۴۹۴۱
نگرش عاطفی	۳/۲۳۰۸	۰/۹۴۱۷	-۰/۲۳۰۷۷	۵۱	۱/۷۶۷	۰/۰۸۳	۰/۵۸۰۲	-۰/۱۱۸۷
نگرش رفتاری	۲/۷۷۸۸	۰/۷۰۳۰	-۰/۲۲۱۱۵	۵۱	-۲/۲۶۸	۰/۰۲۸	۰/۰۳۹۷	-۰/۴۸۲۰

(نگارندگان)

جدول ۵. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای مربوط به متغیر مهارت و مؤلفه‌های آن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	df	آماره t	Sig	بازه اطمینان ۹۹ درصدی اختلاف میانگین	
							کران بالا	کران پایین
مهارت	۲/۶۵۴۰	۰/۳۹۷۳	-۰/۳۴۶۰	۵۱	-۶/۲۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۹۸۵	-۰/۴۹۳۴
مهارت طرح و حل مسئله	۲/۴۸۰۸	۰/۵۷۲۷	-۰/۵۱۹۲	۵۱	-۶/۵۳۷	۰/۰۰۰	-۰/۳۰۶۷	-۰/۷۳۱۸
مهارت فنی و حرفه‌ای	۲/۷۳۶۵	۰/۳۷۷۹	-۰/۲۶۳۵	۵۱	-۵/۰۲۷	۰/۰۰۰	-۰/۱۲۳۲	-۰/۴۰۳۷
مهارت مدیریتی	۲/۵۴۸۱	۰/۶۴۷۴	-۰/۴۵۱۹	۵۱	-۵/۰۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۱۱۷	-۰/۶۹۲۲
مهارت ارزیابی	۲/۷۵۰۰	۰/۵۸۱۶	-۰/۲۵۰۰	۵۱	-۳/۱۰۰	۰/۰۰۳	-۰/۰۳۴۲	-۰/۴۶۵۸

(نگارندگان)

می توان نتیجه گرفت که صلاحیت دانش آموختگان رشته مرمت به طور معناداری از سطح متوسط کمتر است. همچنین مؤلفه های صلاحیت علمی، صلاحیت حرفه ای و صلاحیت مدیریتی این دانش آموختگان به طور معناداری از حد متوسط کمترند (برای هر سه $\text{Sig}=0/000$)، اما صلاحیت اخلاقی دانش آموختگان، با اینکه طبق نظر افراد نمونه کمتر از سطح میانگین است ($2/8462$)، در حد متوسط ارزیابی می شود ($\text{Sig}=0/088 > \alpha$).

حرفه ای، صلاحیت اخلاقی و صلاحیت مدیریتی، به عنوان مؤلفه های توصیف کننده صلاحیت، مورد بررسی قرار گرفته اند. جدول ۶ نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه ای به همراه میانگین و انحراف معیار متغیر صلاحیت و مؤلفه های آن را برای بررسی فرضیه ۴ نشان می دهد. همان طور که در جدول ۶ مشخص است متغیر صلاحیت دارای میانگینی کمتر از حد متوسط (یعنی ۳) بوده و چون سطح معناداری صفر شده بنابراین فرض آزمون رد شده و

جدول ۶. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t تک نمونه ای مربوط به متغیر صلاحیت و مؤلفه های آن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	df	آماره t	Sig	بازه اطمینان ۹۹ درصدی اختلاف میانگین	
							کران بالا	کران پایین
صلاحیت	۲/۶۲۵۴	۰/۳۹۶۸	-۰/۳۷۴۶	۵۱	-۶/۸۰۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۲۷۴	-۰/۵۲۱۹
صلاحیت علمی	۲/۶۶۱۵	۰/۵۴۰۹	-۰/۳۳۸۵	۵۱	-۴/۵۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۱۳۷۷	-۰/۵۳۹۲
صلاحیت حرفه ای	۲/۴۷۱۲	۰/۴۶۸۸	-۰/۵۲۸۸	۵۱	-۸/۱۳۵	۰/۰۰۰	-۰/۳۵۴۹	-۰/۷۰۲۸
صلاحیت اخلاقی	۲/۸۴۶۲	۰/۶۳۸۲	-۰/۱۵۳۸	۵۱	-۱/۷۳۸	۰/۰۸۸	۰/۰۸۲۹	-۰/۳۹۰۶
صلاحیت مدیریتی	۲/۶۵۹۳	۰/۴۷۲۷	-۰/۳۴۰۷	۵۱	-۵/۱۹۷	۰/۰۰۰	-۰/۱۶۵۳	-۰/۵۱۶۰

(نگارندگان)

نتیجه گیری

این تحقیق بر روی برنامه درسی رشته مرمت بناهای تاریخی متمرکز گردیده است. برون داد نظام آموزش مرمت بناهای تاریخی، کارشناسان دانش آموخته ای هستند که باید دارای دانش عمیق در حوزه میراث فرهنگی، میراث معماری، علوم اجتماعی، سازه، مواد و مصالح، روش های حفاظت و مرمت، قوانین و مقررات حقوقی حوزه میراث و سایر دانش ها در زمینه معماری ایرانی و حفاظت و مرمت این آثار باشند. همچنین دارای بینش مناسب درباره ارزش های میراثی و روش های ارزش گذاری بر این آثار بوده و از نظر مهارتی بتوانند در کارهای گروهی کار کنند و توان حل مسئله را نیز داشته باشند. مدیریت کارگاه، ارزیابی کار، خودارزیابی، برنامه ریزی تفکر انتقادی و مهارت کار با ابزار و تکنولوژی های نوین از جمله مهارت های مورد نیاز یک حفاظت گر معماری است؛ و در نهایت برآیند این سه مؤلفه با صلاحیت و کارایی تکمیل شده و به هم گره می خورند.

بر اساس تحلیل های صورت گرفته، اولین یافته پژوهش نشان داد که وضعیت دانشی در دانشجویان مرمت بناهای تاریخی در حد مطلوبی است. آنچه در تشکیل مؤلفه دانش در این رشته قابل توجه است، وجود دروسی است که این بخش از داشته های دانشجویان را پشتیبانی می نماید. با توجه به سرفصل های موجود (سرفصل قدیم، مصوب ۱۳۷۲ و سرفصل جدید مصوب ۱۳۸۶)، دروسی که به شناخت و تقویت دانش (نظری، فنی، مدیریتی و قوانین و مقررات) دانشجویان پرداخته اند، ۲۶/۴ درصد از کل ۱۳۶ واحد دروس این رشته را به خود اختصاص داده است. البته قابل ذکر است که وجود منابع میدانی (ابنیه و مجموعه های تاریخی)، اساتید و عناصر دیگر برنامه درسی در مطلوب بودن حد نتایج مؤلفه دانش مؤثر هستند.

همچنین نتایج ارزیابی در مؤلفه نگرش (بینش) دانشجویان مرمت بناهای تاریخی نشان می دهد که دانش آموختگان در نگرش عاطفی از مطلوبیت در حد متوسطی برخوردارند. یعنی در اجرای برنامه درسی رشته مرمت، سیستم آموزشی نسبت به تهییج و ترغیب دانشجویان به موضوع معماری ایرانی و میراث ملی نسبتاً خوب عمل نموده و انتقال این موضوع

بیشتر به واسطه حضور در فضاهای معماری سنتی، بازدیدهای ترمی برای انجام پروژه‌های درسی و ترغیب اساتید است. البته با بررسی سرفصل‌های موجود، درس یا واحدی که به طور مستقیم به موضوع نگرش‌ها و ارزش‌گذاری و روش‌های آن بپردازد مشاهده نگردید که این امر موجب نامطلوب بودن در عنصر نگرش‌شناختی و رفتاری است. احساساتی نظیر اعتماد به نفس در انجام کار کارگاهی و عملیاتی، تمایل به انجام کار گروهی و تیمی، احساس مسئولیت و تعهد شغلی و غیره، به عنصر رفتاری در نگرش برمی‌گردد.

در مورد میزان مهارت‌های کسب‌شده دانشجویان، نتایج ارزیابی از حد متوسط کمتر است. متغیرهای مهارت، شامل مهارت طرح و حل مسئله، مهارت فنی و حرفه‌ای، مهارت مدیریتی و مهارت ارزیابی است که با توجه به اجرا و نتایج برنامه درسی مرمت بناهای تاریخی در چند سال اخیر، این نتیجه دور از انتظار نیست. از نظر سرفصل‌ها و رئوس مطالب درسی، تعداد دروس عملی کارگاهی نسبتاً خوب طراحی شده‌اند اما از نظر اجرا و امکانات آموزشی ایراداتی مشهود است؛ نظیر عدم برگزاری صحیح دروس آزمایشگاهی و کارگاهی، عدم ارتباط دانشگاه با حوزه اجرا که قاعدتاً دانشجوی در طول ۴ سال تحصیل با کارگاه عملی و زنده برخورد نخواهد داشت و اجرای ناصحیح درس کارآموزی که معمولاً دانشجوی پس از اتمام دوره تحصیلی باید در محیط واقعی به تجربه و کسب مهارت‌های کارگاهی بپردازد که این هم محقق نمی‌شود.

آخرین مؤلفه، صلاحیت و قابلیت کارایی دانش‌آموختگان مرمت بناهای تاریخی است که طبق نتایج حاصل از این پژوهش، آن هم در سطح نامطلوبی قرار دارد. این صلاحیت‌ها شامل صلاحیت علمی، صلاحیت حرفه‌ای، صلاحیت اخلاقی و صلاحیت مدیریتی است که با توجه به مطالعات ارائه‌شده در چهارچوب نظری تحقیق، صلاحیت، برآیندی از بروندهای دانش، بینش و مهارت است که با توجه به نامطلوب بودن برخی مؤلفه‌های مزبور، موضوع صلاحیت و قابلیت کارایی نیز تحت‌الشعاع قرار گرفته که نتایج تحقیق مبین این موضوع است.

آنچه در نهایت قابل‌بیان است، عدم توفیق برنامه درسی کارشناسی مرمت بناهای تاریخی در طول دو دهه در ایران است. در حال حاضر با توجه به ازدیاد مراکز آموزشی از دو مرکز در اوایل دهه ۸۰ به بیش از ۵۴ مرکز تا سال ۱۳۹۴، بازنگری و اصلاح برنامه درسی کارشناسی مرمت بناهای تاریخی بیش‌ازپیش ضروری می‌نماید.

لذا پیشنهادهای زیر جهت بهبود و اصلاح برنامه درسی این رشته ارائه می‌گردد:

(الف) ترغیب اساتید، مشاوران، پیمانکاران و مدیران سازمانی حوزه حفاظت و مرمت جهت برقراری ارتباط با مجامع علمی بین‌المللی جهت ارتقاء دانش و مهارت‌های فنی خود.

(ب) درگیر کردن دانشجویان در پروژه‌های اجرایی واقعی و پذیرش اعمال نظر بیشتر مدیران پروژه‌ها در نمرات دروس عملی.

(ج) اصلاح سرفصل دروس با نگاه بین‌رشته‌ای و ارائه برخی واحدها که بر ارتقاء بینش و مهارت دانشجویان رشته مرمت بنا متمرکز شوند.

(د) ارائه دروس تئوری و عملی در زمینه مدیریت پروژه‌های مرمتی.

(ه) سوق دادن دانشجویان تحصیلات تکمیلی به سمت‌وسوی تدوین الگوها و روش‌های جدید آموزش، اجرا و ارزشیابی.

(و) ایجاد پایگاه‌ها و مراکز آموزشی - پژوهشی تحت نظر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری که ارتباط میان دانشگاه‌ها و حوزه اجرا را برقرار کنند. نمونه این پایگاه‌ها، پایگاه‌های پژوهشی میراث فرهنگی (در سطح ملی و بین‌المللی در کشور) هستند که در این مراکز اکثراً دانشجویان تحصیلات تکمیلی و برخی اساتید به انجام امور اجرایی و پژوهشی می‌پردازند. برای پژوهش‌های آینده، پیشنهاد می‌گردد که به چرایی نداشتن اعتماد به نفس کافی در فارغ‌التحصیلان رشته مرمت بنا، تأثیر دانش پیش‌زمینه تحصیلی (دیپلم) در قابلیت دانشجویان رشته مرمت بنا و ریشه‌یابی کم‌انگیزی دانشجویان کارشناسی مرمت بنا در حرفه خود پرداخته شود.

پی‌نوشت

1. Taxonomy's Bloom, Anderson & Krathwohl
2. The Bologna Declaration
3. Delphi

منابع و مآخذ

- اتحادی، مریم؛ روستا، کوروش و محمدقلی‌نیا، جواد. (۱۳۹۰). عوامل تأثیرگذار بر دانش، نگرش و مهارت شرکت‌کنندگان در رهیافت مدرسه مزرعه کشاورز نسبت به گسترش فناوری مدیریت تلفیقی آفات. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال چهارم (۴)، ۲۸-۱۴.
- اجتهادی، مصطفی و بهروزی، محمد. (۱۳۸۵). توانایی‌ها و قابلیت‌های دانش‌آموختگان در پاسخ به نیاز بازار کار به منظور ارائه چهارچوب ادراکی مناسب. دانش و پژوهش در علوم تربیتی، دوره ۲۰ (۱۱ و ۱۰)، ۸۲-۱.
- ازدری، مرضیه؛ موسی‌پور، نعمت‌الله و صدرالاشرفی، مسعود. (۱۳۹۲). میزان تحقق اهداف دانشی برنامه درسی فیزیک ۳ و آزمایشگاه آن در دوران متوسطه. مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، سال اول (۱)، ۱۰۱-۱۲۲.
- پاشایی زاد، حسین. (۱۳۸۶). نگاهی اجمالی به روش دلفی. پیک نور. سال ششم (۲)، ۷۹-۶۳.
- جمیری، وحیده؛ حاتمی، جواد؛ فتحی‌آذر، اسکندر و پاکدل‌فرد، محمدرضا. (۱۳۸۹). بررسی میزان انطباق برنامه درسی رشته کارشناسی معماری با نیازهای بازار کار در ایران. مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، سال اول (۲)، ۱۱۳-۱۱۱.
- خامی، محمدرضا؛ ابن‌احمدی، آرزو؛ احمدیان، مینا؛ رازقی، سمانه و یزدانی، رضا. (۱۳۹۳). ارزیابی دانش، نگرش و مهارت دانشجویان سال آخر دندانپزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی در زمینه مشاوره ترک اعتیاد. مجله دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی تهران، دوره ۲۷ (۳)، ۲۱۸-۲۰۸.
- دادگری، علی؛ یغمایی، فریده؛ شاه‌نظریان، یاسمن و دادور، لیلا. (۱۳۸۶). بررسی میزان دانش، نگرش و مهارت پرستاران شاغل در بخش‌های مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز در پیشگیری از نشانگان ICU. دانش و تندرستی، دوره ۲۱ (۳)، ۳۵-۲۸.
- طهماسبی، مریم. پزشکی‌راد، غلامرضا و شعبانی فمی، حسین. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر توانمندی دانشجویان کشاورزی جهت ورود به بازار کار. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال دوم (۴)، ۱۷۷-۱۵۱.
- عراقبه، علیرضا؛ فتحی‌واجارگاه، کورش؛ فروغی‌ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۸۸). تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چند فرهنگی. مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره دوم (۱)، ۱۶۵-۱۴۹.
- عرفانی، مریم و دیانیتی، محمد. (۱۳۸۸). نقش شایستگی‌ها در مدیریت منابع انسانی. تدبیر، سال ۲۰ (۲۰۷)، ۲۰-۱۶.
- فیض، مهدی و بهادری‌نژاد، مهدی. (۱۳۸۹). الگوی شایستگی حرفه‌ای دانش‌آموختگان دانشکده‌های مهندسی نظام آموزش عالی ایران (مورد پژوهی: دانش‌آموختگان دانشگاه صنعتی شریف). آموزش مهندسی ایران، سال دوازدهم (۴۶)، ۶۸-۳۷.
- کرمی، مرتضی؛ بهمن‌آبادی، سمیه و اسماعیلی، آرزو. (۱۳۹۱). ساختار تصمیم‌گیری مطلوب در طراحی برنامه درسی آموزش عالی: دیدگاه اعضای هیأت‌علمی و متخصصان برنامه درسی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، دوره دوم، سال نهم (۷)، ۹۱-۱۰۴.
- مقدسی، جواد و نوروززاده، رضا. (۱۳۸۸). مقایسه سطح دانش، نگرش و مهارت دانشجویان سال آخر دوره کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات بهره‌مند از آموزش مجازی و سنتی در دانشگاه آزاد اسلامی. مدیریت فرهنگی، سال سوم (۶)، ۹۵-۱۰۶.
- مهدی‌زاده سراج، فاطمه. (۱۳۹۰). ارزیابی آموزش مرمت در رشته معماری. طرح پژوهشی. دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران.
- میرکمالی، سیدمحمد؛ باقری‌خلیلی، زینب. (۱۳۸۴). ارزیابی توانمندی شغلی دانش‌آموختگان رشته‌های فنی - حرفه‌ای. نوآوری‌های آموزشی، سال چهارم (۱۳)، ۱۱۰-۸۵.

- Buyukmihci, G. & Yucel, S. (2012). Discussion on conservation education through restoration praxis in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (46), 2721-2727.

- Overtoom, c. (2000). Employability skills. Eric Digest, (220). ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education Columbus OH

- Davenport, T. H. & Prusak, L. (1998). **Working Knowledge**, Cambridge: Harvard Business School Press.
- Hutchings, J. (2009). Developing an accountable system of Conservation-Restoration Education at Oslo University through the use of learning outcomes. **Journal of Conservation-Restoration Education**, (2), 4- 15.
- Lees, D. (2002). University of Exeter, Graduate employability, ITSN Generic Center Learning and Teaching Support Network. *www.itsn.ac.uk* (access date: 1394.10.12)
- Preston, j. (2006). The Context for Skills, Education and Training. **Journal of Architectural Conservation**, 10th Anniversary edition.

Archive of SID